

# АВТОМАТИЗОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАСОБИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Доцент, к. ю. н., **Марієтта Капустіна**,  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
вул. Пушкінська 84, 61024 Харків, Україна,  
<marietta-k@ukr.net>

## Анотація

У статті розглянуто автоматизовані інформаційні засоби криміналістичного забезпечення. Сконцентровано увагу на такий вагомій ознаці криміналістичного забезпечення, як предметність. Ця ознака свідчить про пряме, безпосереднє відношення розроблених і запропонованих засобів специфіці слідчої діяльності особливостям відкриття та здійснення кримінального провадження. Розглянуто та проаналізовано поняття засіб в декількох аспектах. Виокремлено види засобів криміналістичного забезпечення.

У статті розглянуто зміст та структуру автоматизованої методики розслідування кримінальних правопорушень. Запропоновано алгоритм дії роботи з автоматизованою методикою розслідування кримінальних правопорушень. Визначено можливості автоматизованої методики розслідування кримінальних правопорушень. Також у статті розкрито зміст такої електронної бази даних, як єдиний реєстр досудових розслідувань. Визначено значення єдиного реєстру досудових розслідувань. Акцентовано увагу на впровадженні нового модулю єдиного реєстру досудових розслідувань. Зазначено, що новий модуль реєстру з назвою «Робочий кабінет процесуального керівника» надає допомогу прокурору в

його роботі. Зазначено, що на базі єдиного реєстру досудових розслідувань планують запустити інтерактивну карту злочинності в державі. В статті акцентовано увагу на електронному кримінальному провадженні e-case. Зазначено можливості електронного кримінального провадження e-case. Окреслено коло суб'єктів, які можуть використовувати цю інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування. Розглянуто особливості роботи з матеріалами досудового розслідування, що містяться в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування. Виділено переваги електронного кримінального провадження e-case.

У статті визначено та розкрито ознаки автоматизованих інформаційних засобів криміналістичного забезпечення. Такими ознаками є предметність, апробованість, науковість, суб'єктність, унормованість, цілеспрямованість.

**Ключові слова:** автоматизовані інформаційні засоби криміналістичного забезпечення, автоматизована методика розслідування кримінальних правопорушень, єдиний реєстр досудових розслідувань, електронне кримінальне провадження e-case.

## Вступ

У структурі криміналістичного забезпечення, як сукупності (системи) засобів, розроблених наукою криміналістикою та апробованих судово-слідчою практикою, що використовуються на основі отриманих знань та вмій, відповідно до загальних засад й завдань кримінального провадження, працівниками органів кримінальної юстиції з метою протидії кримінальним правопорушенням особливе місце займають автоматизовані інформаційні засоби, що використовуються для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Як слушно зазначає проф. В.Ю. Шепітько, важливою тенденцією криміналістики є інтеграція знань, пропонування новітніх, інноваційних розробок науки, спрямованих на вирішення завдань протидії злочинності<sup>1</sup>. Інформатизація соціального середовища призвела до «технологізації» криміналістики, розроблення і впрова-

дження інформаційних, цифрових, телекомунікаційних та інших технологій<sup>2</sup>. В реаліях сьогодення перед криміналістикою та кожним із її розділів постають важливі проблеми, спрямовані на вивчення та врахування сучасних досягнень науки і техніки, які ефективно можна застосовувати у протидії злочинності й успішно забезпечувати криміналістичними інноваціями нагальні потреби практики<sup>3</sup>.

Проблеми впровадження у процес досудового розслідування інформаційних технологій в своїх працях досліджували такі вчені-криміналісти, як В.В. Білоус, В.В. Бірюков, В.А. Журавель, Є.Д. Лук'янчиков, А.В. Столітній, В.М. Шевчук, В.М. Шепітько, В.Ю. Шепітько та ін.

**Мета дослідження** полягає у визначенні та розкритті ознак автоматизованих інформаційних засобів криміналістичного забезпечення, на основі вивчення їх струк-

1 Шепітько, В. (2019). Інновації в криміналістиці як віддзеркалення розвитку науки» в Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці. *Матер. міжнар. круглого столу*. 147.  
2 Шепітько, В., Шепітько, М. (2021). Доктрина криміналістики та судові експертизи: формування, сучасний стан та розвиток в Україні. *Право України*, 8, 17.  
3 Шевчук, В. (2021). Криміналістична інноватика як доктринальний напрям у криміналістиці. *Право України*, 8, 123-124.

турних елементів, аналізу можливостей та призначення цих передових інноваційних технологій.

В процесі дослідження було використано діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ та загальнонаукові і спеціальні методи, що базуються на ньому. Зокрема, були використані методи логіки (аналіз, аналогія, дедукція, синтез, індукція та інші) з метою дослідження нормативних актів, концепцій, думок авторів з окремих питань, що входять до предмету дослідження, а також для узагальнення та формулювання висновків; описово-аналітичний метод – для тлумачення юридичних правових категорій, формулювання дефініцій і уточнення понятійно-категоріального апарату; порівняльно-правовий метод – під час співставлення наукових досліджень та концепцій, наявних у вітчизняній та світовій науці, положень нормативних актів.

Однієї з вагомих ознак, яка становить фундамент поняття «криміналістичне забезпечення досудового розслідування» є предметність. Її сутність полягає в тому, що для практичної діяльності слідчих органів мають бути надані засоби, які відповідають специфіці цієї діяльності і задовольняють її потреби<sup>4</sup>. Якщо звернутися до тлумачних словників то засобом вважається: (1) прийом, спосіб для досягнення чого-небудь; (2) знаряддя (предмет, сукупність пристосувань, механізмів, пристроїв) для здійснення будь-якої діяльності<sup>5</sup>. Аналіз наданого тлумачення та юридичної літератури надає змогу погодитись з позицією Є.Д. Лук'янчикова, який розглядає засоби (але за колом своїх наукових інтересів – інформаційне забезпечення) у двох аспектах. По-перше, це передбачені законом дії, які здійснюються в кримінально-процесуальній або оперативно-розшуковій формі з метою встановлення інформації в процесі пізнавальної діяльності з розкриття злочину. По-друге, це знаряддя (інструментарій), які застосовуються в межах передбачених дій для підвищення їхньої ефективності і забезпечення результативності. У дану групу автор включає не тільки технічні пристосування, а також розроблені криміналістикою спеціальні методики, криміналістичні тактичні прийоми і різного спрямування методичні рекомендації<sup>6</sup>. Саме другий аспект розгляду зазначеного поняття надає можливість віднести результати певних наукових досліджень до засобів криміналістичного забезпечення та розподілити їх на наступні види: а) науково-технічні засоби; б) організаційно-тактичні засоби; в) методико-криміналістичні засоби; г) інформаційні засоби; д) попереджувально-профілактичні засоби. Отже, предметність як ознака криміналістичного забезпечення свідчить про пряме, безпосереднє відношення розроблених і запропонованих засобів специфіці слідчої діяльності особливостям відкриття та здійснення кримінального провадження.

Вивчення та аналіз наукової літератури присвяченої проблемам впровадження у процес розслідування інно-

ваційних технологій, під якими прийнято розуміти упорядковану сукупність масивів інформації про об'єкти та інформаційні технології, у тому числі засоби сучасної комп'ютерної техніки, програмне забезпечення і мережі зв'язку, що забезпечують процеси введення, опрацювання та видачі інформації дозволяє виокремити наступні автоматизовані інформаційні засоби криміналістичного забезпечення.

1) **Автоматизована методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень**, яка складається з засобів інформаційного, технічного та програмного забезпечення. Засобами технічного забезпечення автоматизованої методики є: апаратні компоненти (комп'ютери, пристрої для збору, накопичення, обробки інформації); телекомунікаційна апаратура та її елементи (модеми, пристрої безпроводного зв'язку тощо). До засобів програмного забезпечення (програмного інструментарію) відносять системне програмне забезпечення (операційна система), прикладне програмне забезпечення та інструментальне програмне забезпечення (редактори тексту, бази даних). Засобами інформаційного забезпечення автоматизованої методики є науково-практичні рекомендації щодо оптимальної організації досудового розслідування, результати узагальнення судово-слідчої практики (емпірична база) та нормативно-правова база. Всі ці компоненти рекомендації, емпірична та нормативно-правова бази знаходяться в нерозривному зв'язку. Структурними елементами автоматизованої методики є:

1. криміналістично-значущі ознаки відповідного кримінального правопорушення (криміналістична характеристика);
2. типові слідчі ситуації та версії;
3. системи слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, заходів, заходів забезпечення кримінального провадження та інших процесуальних дій;
4. окрема слідча (розшукова) дія, негласна слідча (розшукова) дія, захід забезпечення кримінального провадження або певна процесуальна дія з запропонованої системи.

Робота з автоматизованою методикою розслідування кримінальних правопорушень має певний алгоритм дій. Так, на початковому етапі роботи слідчий (користувач) заносить до відповідних вікон вихідні відомості по певному кримінальному провадженню. При чому, відомості ці стосуються криміналістично-значущих ознак певного кримінального правопорушення. Також, якщо не має інформації або відомостей щодо певної ознаки кримінального правопорушення, то робиться відповідна помітка «не відомо». Заповнюються всі вікна. Це перший етап роботи.

Традиційно у роботі з інформаційними технологіями виділяють три етапи: 1. збір інформації; 2. обробка

4 Капустіна, М. (2018). Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія. *Велика українська юридична енциклопедія: Забезпечення криміналістичне*. Т. 20, 284-287.

5 Академічний тлумачний словник української мови. sum.in.ua. Квітень 16, 2022: <<http://sum.in.ua/s/zasib>>.

6 Лук'янчиков, Є. (2005). *Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів*. 119.

первинної інформації та отримання підсумкової інформації; 3. передача інформації користувачу. Заповнення всіх вікон, граф це є перший етап роботи. Після чого починається другий етап – обробка первинної інформації та отримання підсумкової інформації. Первинна інформація ці відомості відносно криміналістично-значущих ознак, а вже підсумкова інформація стосується слідчої (кримінальної) ситуації, яка має місце. Тобто відомості, які надані користувачем фактично є підґрунтям для формування слідчої ситуації. Після чого починається третій етап роботи це передавання інформації користувачу.

Перша інформація яка надається слідчому як користувачу це версії та система слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інші дії. Дії розташовані у відповідному порядку і цьому ж порядку і бажано з ними працювати. Користувач обирає дію, (першу яка зазначена в переліку) і відкривається наступне діалогове вікно. Воно стосується конкретної слідчої (розшукової) дії, а саме алгоритму її проведення. Фактично це вже перелік рекомендацій процесуального, тактичного характеру та рекомендації щодо фіксації перебігу та результатів проведення цієї дії.

Отже із зазначеного вище вбачається, що відомості користувач отримує крок за кроком. Тобто інформацію користувач отримує поступово: від загального до окремого.

Впровадження автоматизованих методик розслідування кримінальних правопорушень в діяльність слідчого надають наступні можливості: 1) модернізувати слідчу діяльність; 2) оптимізувати рішення, що приймаються в процесі розкриття та розслідування кримінального правопорушення; 3) забезпечити інформаційне ведення кримінального провадження; 4) здійснювати пошук криміналістично значущої інформації з метою розкриття та розслідування кримінального правопорушення; 5) проводити аналітичну роботу по виявленню прихованих зв'язків між елементами криміналістичної характеристики кримінального правопорушення, що має місце, а також виявлення ланцюжків злочинних дій (подій) за розслідуваним кримінальним провадженням та ін.

2) **Єдиний реєстр досудових розслідувань**, створена за допомогою автоматизованої системи електронна база даних, відповідно до якої здійснюються збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства та законодавства, яким врегульовано питання захисту персональних даних та доступу до інформації з обмеженим доступом. Реєстр утворений та ведеться відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України з метою забезпечення: реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень,

осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження; оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі; інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів<sup>7</sup>.

Нещодавно в Єдиному реєстрі досудових розслідувань було створено новий модуль – «Робочий кабінет процесуального керівника». Він допомагає прокуророві здійснювати контроль за дотриманням строків розслідування, а також за додержанням законів під час прийняття рішень про зупинення, закриття провадження, зміну підслідності.

На базі ЄРДР планують запуснути інтерактивну карту злочинності в державі, яка відкриє громадянам доступ до інформації про зареєстровані протиправні кримінальні діяння не тільки в Україні, а й в окремих областях, територіальних громадах, містах і селах.

3) **Електронне кримінальне провадження e-case** або інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування - це система, яка забезпечує створення, збирання, зберігання, пошук, оброблення і передачу матеріалів та інформації (відомостей) у кримінальному провадженні. Слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд, а також захисник (за його згодою) та інші учасники кримінального провадження можуть використовувати інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування під час реалізації своїх повноважень, прав та інтересів, передбачених законом. Матеріали досудового розслідування, що містяться в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування, передаються, їх копії чи примірники надаються в електронній формі, а за рішенням слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду, які їх передають чи надають, - у паперовій формі. Документи, підписані, погоджені в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування з використанням кваліфікованого електронного підпису, їх примірники в електронній та паперовій формах визнаються оригіналами документів<sup>8</sup>.

Серед переваг електронного кримінального провадження e-case доцільно виділити наступні: 1) підвищення ефективності обміну інформацією між слідчим, прокурором, судом; 2) суттєве зменшення затрат часу та ресурсів у кримінальному провадженні; 3) ефективна координація учасників кримінального процесу; 4) наявність в реальному часі актуальної та об'єктивної інформації про стан кримінального провадження та злочинності загалом; 5) усунення можливостей фальсифікації матеріалів та зменшення корупційних ризиків.

Вивчення структурних елементів, аналіз можливостей та призначення вище розглянутих автоматизованих інформаційних засобів криміналістичного забезпечення надають змогу стверджувати, що їм притаманні наступні ознаки:

7 Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: затверджено Наказом Генерального прокурора 30 червня 2020 р. : <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#n790>>.

8 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування: Закон України від 1 червня 2021 р. № 1498-IX: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1498-20#Text>>.

упредмеченість – сутність такої ознаки полягає в тому, що в практичну діяльність слідчих органів мають бути надані засоби, які відповідають специфіці цієї діяльності і задовольняють її потреби;

апробованість - передбачає процедуру верифікації (перевірки) створених та наданих криміналістичних засобів практиці в реальних умовах, шляхом встановлення ступеню їх ефективності та продуктивності у протидії злочинним проявам;

науковість – яка підкреслює, що методологічну основу дослідження, результатом якого є розроблення криміналістичних засобів, складають методи діалектичної і формальної логіки, загальнонаукові методи та спеціальні методи криміналістики. Саме використання зазначених методів в процесі дослідження дозволяє отримати об'єктивні результати та обґрунтувати їх. Більш того ці методи надають можливість перевірити отримані результати з метою їх додаткового підтвердження або критичної оцінки адекватності, оскільки, саме вони забезпечують доступність інших вчених до вихідних даних, методик та наданого висновку;

суб'єктність - реалізація засобів криміналістичного забезпечення певним колом учасників кримінального провадження. До такого кола учасників належать: 1) слідчі органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державного бюро розслідувань; детективи підрозділів внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; 2) прокурори, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням; 3) працівники оперативних підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної прикордонної служби України;

унормованість - відповідність загальним засадам та завданням кримінального провадження. До загальних засад кримінального провадження, якими необхідно керуватися при створенні та використанні криміналістичних засобів належать: верховенство права, законність, рівність перед законом і судом, повага до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла чи іншого володіння

особи, таємниця спілкування, невтручання у приватне життя, недоторканність права власності, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї (ст. 7 КПК України). В свою чергу завданнями кримінального провадження є: (1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; (2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; (3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (ст. 2 КПК України);

цілеспрямованість – передбачає використання криміналістичних засобів з метою протидії кримінальним правопорушенням. Вивчення та аналіз різноманітної юридичної літератури за даною проблематикою, показує, по-перше, що поняття протидія кримінальним правопорушенням, як правило розглядається удвох аспектах кримінально-правовому та кримінологічному; по-друге має загально-соціальний, соціально-кримінологічний та індивідуальні рівні, які складаються з системи відповідних заходів (соціально-економічних, організаційно-правових, попереджувально-профілактичних) спрямованих на виявлення, розкриття, розслідування, попередження кримінальних правопорушень, інформаційно-консультативне забезпечення законопроектів з даної проблематики, судовий розгляд кримінальних проваджень та покарання винних, роботу з виправлення засуджених, нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Як, видається, протидія кримінальним правопорушенням, як мета використання криміналістичних засобів включає дії та заходи з виявлення, розслідування, профілактики, припинення і запобігання кримінальним правопорушенням.

Отже, резюмуючі вищезазначене автоматизованим інформаційним засобом криміналістичного забезпечення притаманні такі ознаки, як предметність, апробованість, науковість, суб'єктність, унормованість, цілеспрямованість.

## AUTOMATED METHODS OF INVESTIGATION OF CRIMES

Mariietta Kapustina

### Summary

The article considers automated methods for the investigation of crimes. Attention is focused on such an important feature of criminalistic support as objectivity. This feature indicates a direct, direct relationship of the developed and proposed means to the specifics of the investigative activity to the peculiarities of the opening and implementation of criminal proceedings. The concept of means in several aspects is considered and analyzed. The types of automated methods for the investigation of crimes are highlighted.

The article considers the content and structure of automated methods for the investigation of criminal offenses. The algorithm of actions of work with the automated methods of investigation of crimes is offered. Possibilities of the automated methods of investigation of crimes are defined. The article also reveals the content of such an electronic database as a unified register of pre-trial investigations. The significance of the unified register of pre-trial investigations has been determined. Attention is focused on the introduction of a new module for the unified register of pre-trial investigations. It is noted that a new module of the register

called «Working Office of the Procedural Manager» provides assistance to the prosecutor in his work. It is noted that on the basis of a unified register of pre-trial investigations they plan to launch an interactive map of crime in the country. The article focuses on e-case electronic criminal proceedings. Possibilities of electronic criminal proceedings e-case are indicated. The circle of persons which can use this information and telecommunication system of pre-judicial investigation is designated. The peculiarities of working with the materials of the pre-trial investigation contained in the information and telecommunication system of the pre-trial investigation are considered. The advantages of e-case electronic criminal proceedings are highlighted.

The article identifies and discloses the signs of automated information for criminalistic support. Such signs are objectivity, testamacy, scientific, subjectivity, fertility, purposefulness.

**Keywords:** automated methods of investigation of criminal offences, unified register of pre-trial investigations, electronic criminal proceedings e-case.

## AUTOMATIZUOTI NUSIKALTIMŲ TYRIMO METODAI

Mariietta Kapustina

### Santrauka

Straipsnyje aptariamos automatizuoti nusikaltimų tyrimo metodai, akcentuojant vieną iš svarbiausių taikomų metodų savybę - objektyvumą. Šis požymis rodo tiesioginį, tiesioginį sukurtų ir siūlomų priemonių ryšį su tyrimo veiklos specifiška, atsižvelgiant į baudžiamojo proceso ypatumus. Nagrinėjama ir analizuojama tyrimo metodų samprata keliais aspektais. Išryškinamos automatizuoti nusikaltimų tyrimo metodų rūšys.

Straipsnyje aptariamos automatizuotų nusikalstamų veikų tyrimo metodų turinys ir struktūra. Siūlomas darbo su automatizuotais nusikaltimų tyrimo metodais veiksmų algoritmas. Apibrėžiamos automatizuotų nusikaltimų tyrimo metodų galimybės. Straipsnyje taip pat atskleidžiamas tokios elektroninės duomenų bazės, kaip vieningo ikiteisminių tyrimų registro, turinys. Nustatyta vieningo ikiteisminių tyrimų registro reikšmė. Dėmesys sutelktas į naujo modulio, skirto vieningam ikiteisminių tyrimų registrai, įdiegimą. Pažymima, kad naujasis registro modulis „Procedūrinio vadovo darbo biuras“ teikia pagalbą prokurorui jo darbe. Pažymima, kad

remiantis vieningu ikiteisminių tyrimų registru planuojama pradėti kurti interaktyvų nusikalstamumo šalyje žemėlapi. Straipsnyje pagrindinis dėmesys skiriamas elektroninių bylų baudžiamiesiems procesams. Nurodomos elektroninio baudžiamojo proceso, elektroninės bylos galimybės. Nurodomas asmenų, galinčių naudotis šia ikiteisminio tyrimo informacine ir telekomunikacine sistema, ratas. Atsižvelgiama į darbo su ikiteisminio tyrimo medžiaga, esančia ikiteisminio tyrimo informacijoje ir telekomunikacijų sistemoje, ypatumus. Išryškinami elektroninių bylų elektroninio baudžiamojo proceso privalumai.

Straipsnyje nustatomi ir atskleidžiami kriminalistinės paramos automatizuotos informacijos požymiai. Tokie ženklai yra objektyvumas, liudijimas, mokslinis, subjektyvumas, vaisingumas, tikslingumas.

**Raktiniai žodžiai:** automatizuotos informacinės kriminalistinės paramos priemonės, automatizuoti nusikalstamų veikų tyrimo metodai, vieningas ikiteisminių tyrimų registras, elektroninio baudžiamojo proceso el. byla.